Szoftvertechnológia

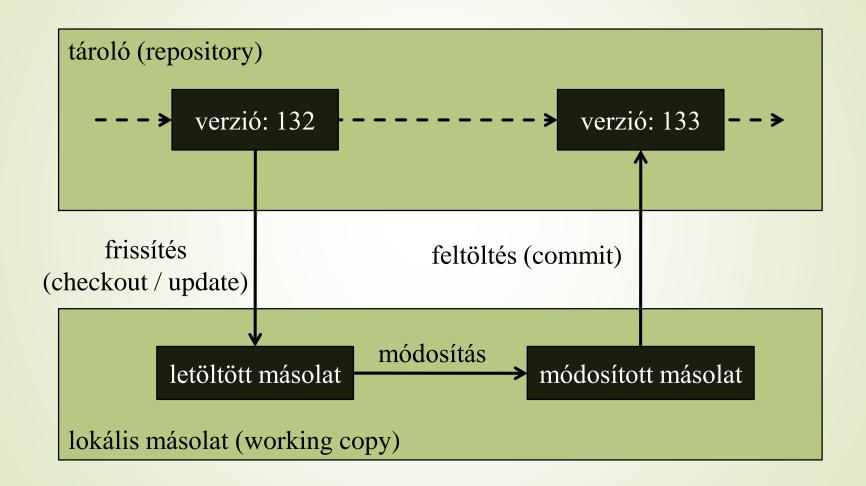
Verziókövető rendszerek

Cserép Máté ELTE Informatikai Kar 2020.

Történeti háttér

- A szoftverek méretének és komplexitásának növekedésével létrejött szoftverkrízis következményeként megnövekedett:
 - a programok forráskódjának mérete,
 - a szoftverprojektek megvalósításához szükséges idő,
 - és szükséges programozói erőforrás.
- A szoftveripar fejlődésével egyre több alkalmazás készült
 - a fejlesztések életciklusa gyakran nem ért véget a program első publikus verziójának kiadásával,
 - karbantartási és további fejlesztési fázisok követték.
- A szoftverprojektek méretben, komplexitásban, időben és a résztvevő fejlesztők számában is növekedni kezdtek.

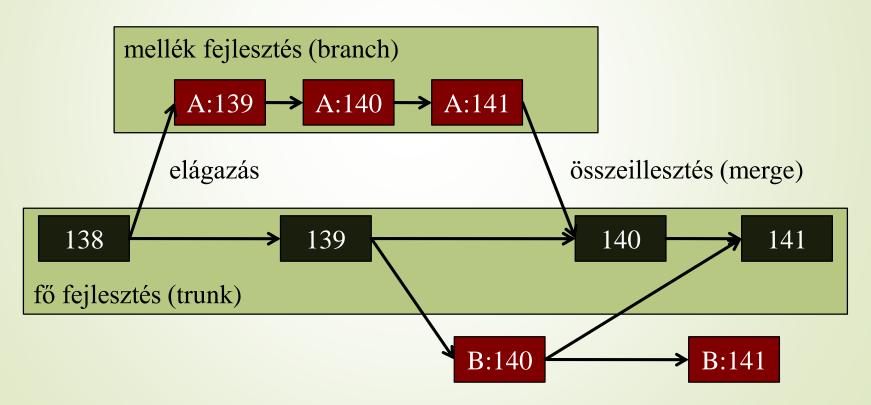
- Mivel az implementáció tehát több lépésben, és sokszor párhuzamosan zajlik, szükséges, hogy az egyes programállapotok, jól követhetőek legyenek, ezt a feladatot a verziókövető rendszerek (revision control system) látják el
 - ▶ pl. CVS, Apache Subversion (SVN), Mercurial, Git
 - egy közös tárolóban (repository) tartják kódokat
 - ezt a fejlesztők lemásolják egy helyi munkakönyvtárba, és amelyben dolgoznak (working copy)
 - a módosításokat visszatöltik a központi tárolóba (commit)
 - a munkakönyvtárakat az első létrehozás (checkout) után folyamatosan frissíteni kell (update)

- A verziókövető rendszerek lehetővé teszik:
 - az összes eddig változat (revision) eltárolását, illetve annak letöltési lehetőségét
 - a fő fejlesztési vonal (baseline, master vagy trunk) és a legfrissebb változat (head) elérését, új változat feltöltését annak dokumentálásával
 - az egyes változatok közötti különbségek nyilvántartását fájlonként és tartalmanként (akár karakterek szintjén)
 - változtatások visszavonását, korábbi változatra visszatérést
 - konfliktust okozó módosítások ellenőrzését, illetve megoldását (resolve)

Funkcionalitás

 a folyamat elágazását, és ezáltal újabb fejlesztési folyamatok létrehozását, amelyek a fő vonal mellett futnak (branch), valamint az ágak összeillesztését (merge)

- az összeillesztés rendszerint utólagos manuális korrekciót igényel
- az összeillesztésnek rendszerint automatikusan illeszti a módosított tartalmakat kódelemzést használva, ez lehet 2 pontos (*two-way*), amikor csak a két módosítást vizsgálja, vagy 3 pontos, amikor az eredeti fájlt is
- programrészek zárolását (*lock*), hogy a konfliktusok kizárhatóak legyenek
- adott verzió, mint pillanatkép (snapshot) rögzítése (tag), amelyhez a hozzáférés publikus
- feltöltések atomi műveletként történő kezelését (pl. megszakadó feltöltés esetén visszavonás)

Lokális verziókövető rendszerek (1. generáció)

- Forráskód változásainak követése, a szoftver funkcióinak különböző kombinációjával készült kiadások kezelése
 - lokális tároló (de többen is elérhetik pl. mainframe esetén)
 - fájl alapú műveletvégzés (1 verzió 1 fájl változásai)
 - konkurenciakezelés kizárólagos zárak által
- Az 1970-es években lefektetésre kerültek az elméleti alapok
 - Source Code Control System (SCCS) 1972
 - Revision Control System (RCS) 1982

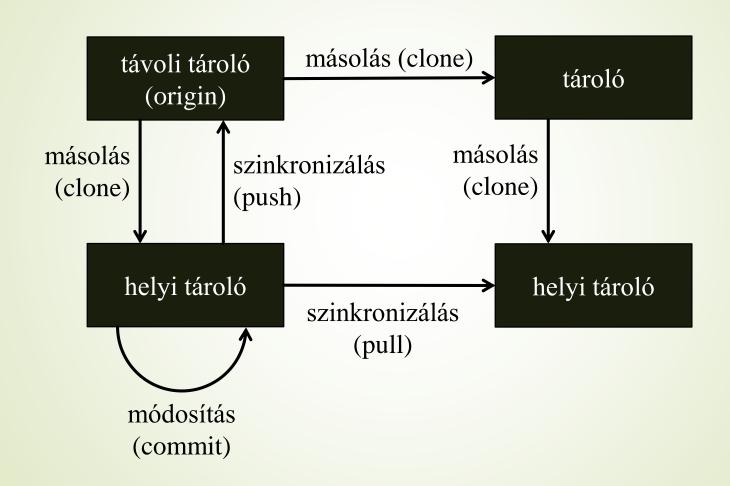
Centralizált verziókövető rendszerek (2. generáció)

- Több fejlesztő általi párhuzamos szoftverfejlesztés támogatásának előtérbe kerülésre
 - centralizált modellt megtartva, de kliens-szerver architektúra
 - fájlhalmaz alapú műveletek (1 verzió több fájl változásai)
 - konkurenciakezelés jellemzően beküldés előtti egyesítéssel (merge before commit)
- Az 1990-es évektől terjedtek el:
 - Concurrent Versions System (CVS)
 - Subversion (SVN)
 - SourceSafe, Perforce, Team Foundation Server, stb.
- Hátrány: a szerver kitüntetett szerepe (pl. meghibásodás), továbbá a verziókezeléshez hálózati kapcsolat szükségeltetik

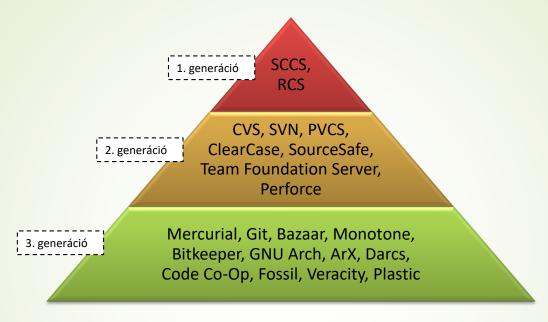
Elosztott verziókövető rendszerek (3. generáció)

- A klasszikus verziókezelő műveletekről leválasztásra kerül a hálózati kommunikáció, azok a felhasználó által kezdeményezhető önálló tevékenységekként jelennek meg
 - decentralizált, elosztott hálózati modell
 - minden kliens rendelkezik a teljes tárolóval és verziótörténettel
 - a revíziókezelő eszköz műveletei lokálisan, a kliens tárolóján történnek
 - a kommunikáció peer-to-peer elven történik, de kitüntetett (mindenki által ismert) szerverek felállítására van lehetőség
 - konkurenciakezelés jellemzően beküldés utáni egyesítéssel (commit before merge)
- A 2000-es évek első felében jelent meg:
 - Monotone, Darcs, Git, Mercurial, Bazaar, stb.

Elosztott verziókövető rendszerek (3. generáció)

Generációs modell

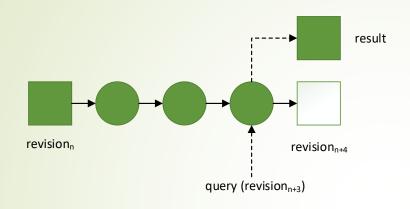

Generáció	Hálózati modell	Műveletvégzés	Konkurenciakezelés
Első	Lokális	Fájlonként (non-atomic commits)	Kizórálóagos zárak (exclusive locks)
Második	Központosított	Fájlhalmaz (atomic commits)	Egyesítés beküldés előtt (merge before commit)
Harmadik	Elosztott	Fájlhalmaz (atomic commits)	Beküldés egyesítés előtt (commit before merge)

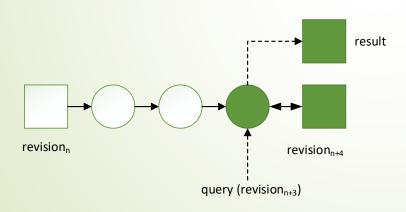
Változások reprezentációja

- A teljes revíziók tárolása nem lehetséges az adattárolás és adatkezelés jelentős költségei miatt
- A verziókezelő eszközök ezért csak két egymást követő verzió közötti különbséget, a változáslistát (changeset, delta) tárolják
 - egyes rendszerek (pl. Mercurial) időnként pillanatfelvételt (snapshot) készítenek a teljes tartalomról
- Eleinte (SCCS) a delták a régi verzióból az újat tudták előállítani (forward deltas)
- Korán felmerült (RCS), hogy a fordított delták (reverse deltas) használata a legújabb verzió pillanatképének tárolásával jobb teljesítményt nyújthat, ugyanis leggyakrabban egy ág legfrissebb állapotát szokták lekérni
 - Kevert megoldás is lehetséges, pl. a fő ágon fordított irányú deltákat, a mellékágakon viszont előre mutató delták

Változások reprezentációja

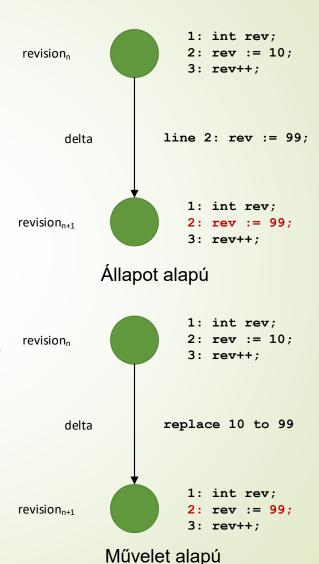
Forward deltas

Reverse deltas

Változások reprezentációja

- Az eltérések meghatározása szöveges fájlok, így programnyelvi forráskódok esetében jellemzően állapot alapúan történik
 - a legtöbbször soronkénti összehasonlítással
 - ▶pl. GNU diff
 - struktúrált tartalom esetén az összehasonlítás egysége más is lehet (pl. XML, JSON, UML)
- Bináris adatok (pl. képek) esetén a művelet alapú megközelítés is alkalmazható.

Git

- A félév folyamán a gyakorlati projektek forráskódját a Git verziókezelő rendszerben fogjuk követni, amelyet integráltan támogat a GitLab projektvezető szolgáltatás.
 - Kari GitLab szerver: https://szofttech.inf.elte.hu/
- A GitLab szerveren lévő távoli tároló (remote repository) tartalmát a GitLab webes felületén is böngészhetjük, megtekinthetjük, sőt egyszerűbb módosításokat is végrehajthatunk (ezekből ugyanúgy commit lesz).
- A verziókezelést azonban alapvetően egy lokális munkapéldányon (*local repository*) szokás végezni kliens programmal, majd szinkronizálni a távoli tárolóval.
 - Konzolos kliens utasítások
 - Asztali grafikus kliens alkalmazások

Git: telepítés

- A Git verziókezelő rendszer telepítése:
 - Windows, Mac telepítő: https://git-scm.com/downloads
 - Debian/Ubuntu: apt-get install git
 - Más UNIX rendszerek: https://git-scm.com/download/linux
- Telepítés után a konzolos Git parancsokkal egyből dolgozhatunk.
 - Windows telepítés esetén célszerű a Git hozzáadását választani a PATH környezeti változóhoz.
 - Grafikus kliens programok külön telepíthetőek.
- Minden Git commithoz hozzárendelésre kerül a szerzője neve és email címe, így ezeket szükséges globálisan beállítanunk, mielőtt először használjuk a Gitet.

```
git config --global user.name "Hallgató Harold" git config --global user.email hallgato@inf.elte.hu
```

Git: tároló létrehozása

Egy új lokális tárolót létrehozhatunk üresen:

```
git init
```

Vagy egy ismert távoli tároló lemásolásával:

```
git clone https://mysite.com/best-project.git
```

- Jellemzően távoli tárolók másolását alkalmazzuk, még akkor is, ha kezdetben üres a projekt.
 - Az így lemásolt távoli tárolóra origin néven hivatkozhatunk (alapértelmezetten) majd a későbbiekben, pl. a tárolók szinkronizálásakor.

Git: változások követése

Új fájlokat valamint a fájlok módosításait a git add utasítással vonhatjuk verziókezelés alá, az ún. staging area-ba helyezve:

```
git add main.cpp
```

- Konkrét fájl helyett mintát (pl. * . cpp) vagy könyvtárat is megadhatunk.
- A munkakönyvtár állapotát a git status utasítással ellenőrizhetjük bármikor.

```
git status
> On branch master
> Your branch is up to date with 'origin/master'.
> Changes to be committed:
> (use "git reset HEAD <file>..." to unstage)
> new file: main.cpp
```

Git: módosítások helyi tárolóba küldése

Amennyiben a kívánt módosításokat a staging area-hoz adtunk, annak tartalmát egy új verzióként beküldhetjük a lokális tárolóba, a git commit utasítással:

```
git commit -m "Added main program."
> [master d26c7a9] Added main program.
> 1 file changed, 1 insertion(+)
> create mode 100644 main.cpp
```

Git: módosítások változáskövetése

Új fájlokat is verziókezelés alá vonhatunk:

```
git add rectangle.h
git commit -m "Added Rectangle class."
```

Egy új verzió új fájlokat és meglévő fájlok módosításait is tartalmazhatja:

Git: szinkronizálás távoli tárolóval

A lokális tárolónkban létrehozott új verziókat szükséges szinkronizálni a távoli tárolóval, hogy a változtatásainkhoz mások is hozzáférhessenek, ezt a git push paranccsal tehetjük meg.

- Szükséges megadni, hogy melyik távoli tárolóval szeretnénk szinkronizálni, és melyik fejlesztési ágat. Amiről klónoztunk alapértelmezetten az origin néven ismert, az ág itt a master.
- Nyomkövető ágak (tracking branches) használatakor ezek elhagyhatóak, így az utasítás git push-ra egyszerűsödik.
- Fejlesztő társaink beküldött módosításait a saját lokális tárolónkkal és munkapéldányunkkal a git pull paranccsal szinkronizálhatjuk.

Git: fejlesztési ágak létrehozása

Új fejlesztési ágat a git branch paranccsal hozhatunk létre.

```
git branch new-branch
```

- Az új fejlesztési ág abból a verzióból fog elágazni, amelyiket aktuálisan betöltöttük a munkapéldányunkba.
- Fejlesztési ágak között a git checkout utasítással válthatunk.

```
git checkout new-branch
```

- Az alapértelmezett fejlesztési ág neve jellemzően master.
- Új fejlesztési ág létrehozása és átváltás egyetlen lépésben:

```
git checkout -b new-branch
```

Git: fejlesztési ágak egyesítése

- A fejlesztési ágakon végrehajtott módosításokat az adott funkció elkészülte után szeretnénk a fő fejlesztési ágba visszacsatolni.
 - Az ágak egyesítésére a git merge utasítás szolgál.
 - Előbb betöltjük a fő fejlesztési ágat:

```
git checkout master
```

Majd a mellék fejlesztési ág módosításait egyesítjük vele:

```
git merge new-branch
```

Amennyiben ugyanazon fájlok ugyanazon részét időközben mindkét fejlesztési ágon módosítottuk, az egyesítés jellemzően nem kivitelezhető automatikusan, ezt ütközésnek (*merge* conflict) nevezzük.

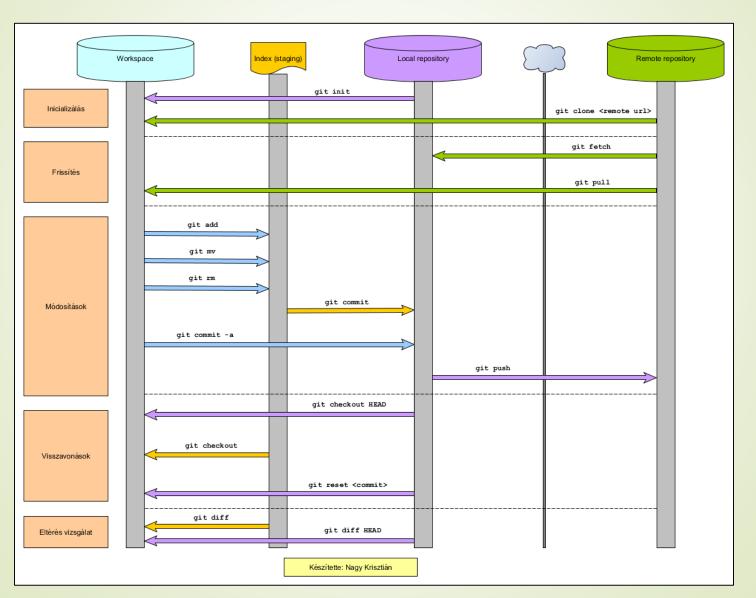
Git: ütközések feloldása

- Az ütközéseket manuálisan kell feloldanunk az érintett fájlok szerkesztésével.
- Az automatikusan nem egyesíthető részeket a Git forrásfájlokban speciális szintaxisba foglalja:

```
<<<<<< HEAD
Az aktuális, jelen esetben master ágon lévő ütköző
tartalom
======
Az egyesíteni kívánt, new-branch ágon lévő ütköző
tartalom
>>>>>> new-branch
```

- A fejlesztő feladata eldönteni, hogy a két lehetőség közül melyiket kívánja megtartani, esetleg a kettő vegyes megoldását szükséges alkalmazni.
- A feloldott fájlokat a staging area-hoz kell adni (git add), majd a változásokat beküldeni (git commit).

Git: alapvető konzolos utasítások áttekintése

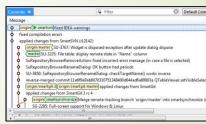
Git GUI kliensek

- TortoiseGit
 - Windows
 - géptermi gépeken elérhető
- SourceTree
 - Windows, Mac
- GitKraken
 - Linux, Windows, Mac
- SmartGit
 - Linux, Windows, Mac
- Továbbiak:
 - https://git-scm.com/downloads/guis

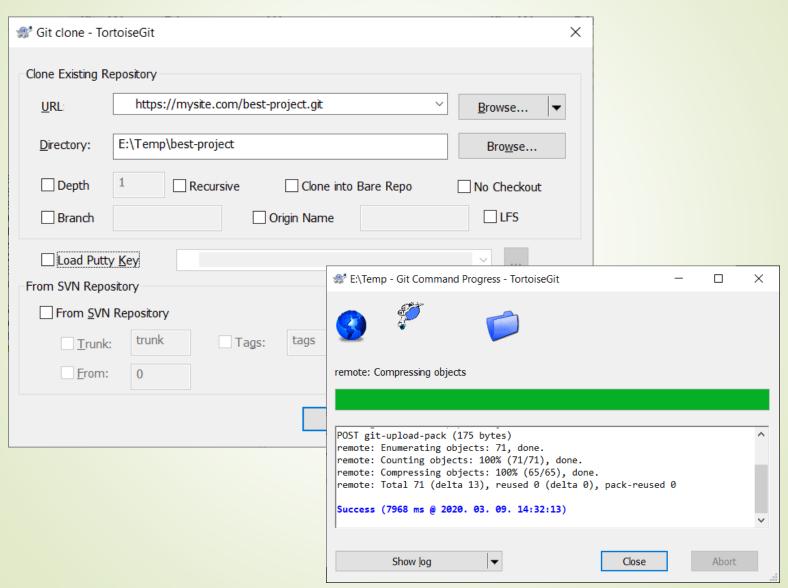

TortoiseGit használata

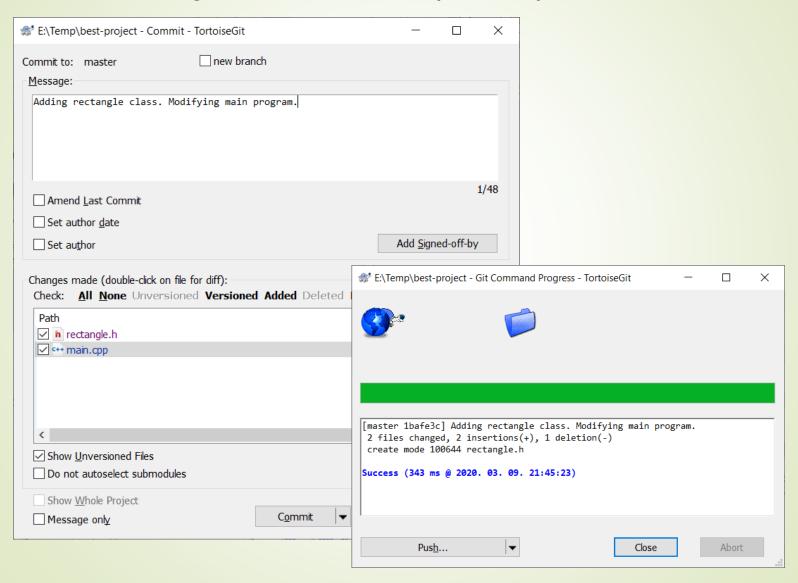
- A TortoiseGit egy Windows rendszekre fejlesztett, ingyenes, asztali grafikus Git kliens
 - Honlap, letöltés: https://tortoisegit.org/
 - Elérhető magyar nyelven is.
 - A Git-et nem tartalmazza, azt külön szükséges telepíteni.
- A TortoiseGit a fájlkezelő alkalmazások (pl. File Explorer) jobb egérkattintásra elérhető kontextus menüjébe épül be, innen hívhatóak meg a már megismert utasítások.

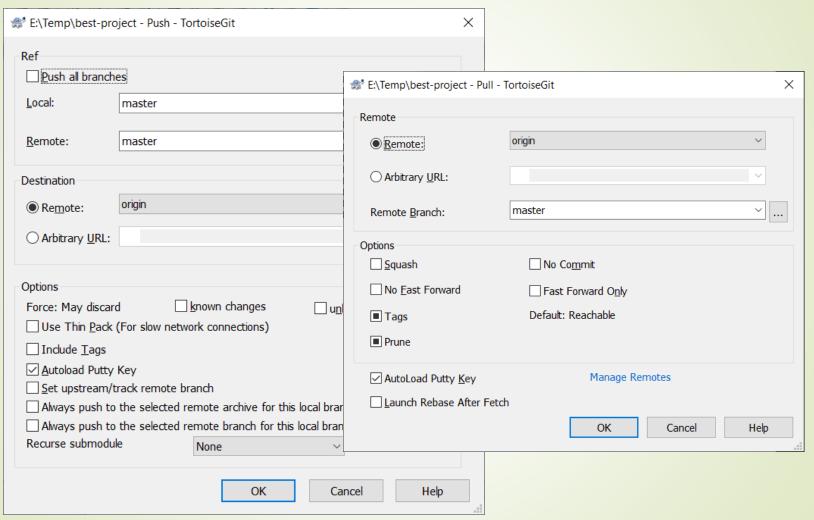
TortoiseGit: klónozás (clone)

TortoiseGit: új verzió beküldése (commit)

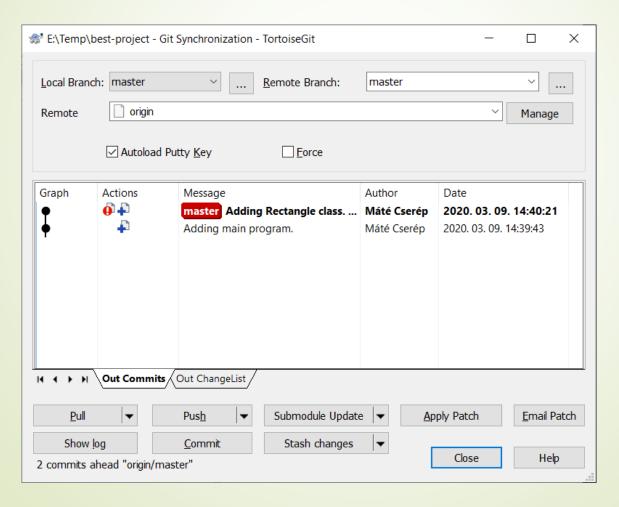

TortoiseGit: szinkronizálás (push & pull)

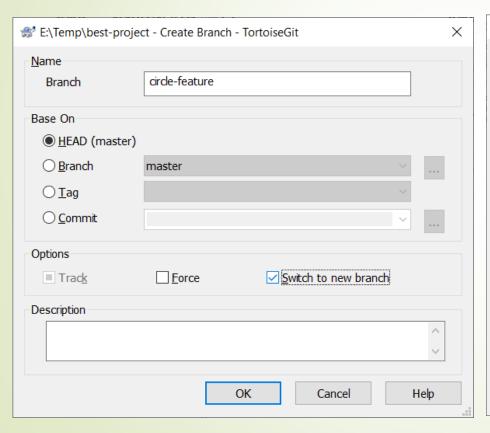
TortoiseGit: szinkronizálás (sync)

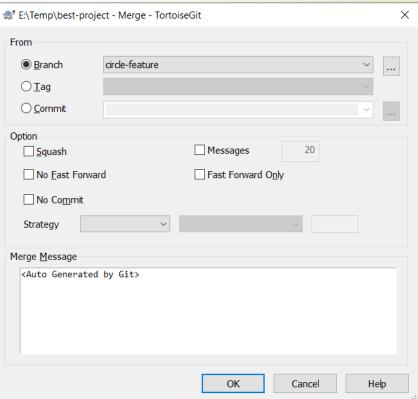
A Sync funkcióval egyszerre érhetjük el a pull és a push opciókat is egy áttekintő felületen.

TortoiseGit: fejlesztési ágak (branch) kezelése

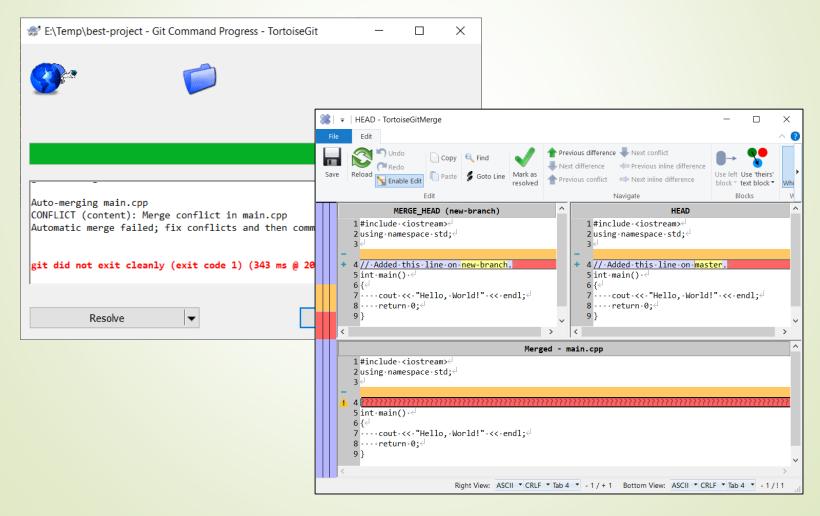
Eleinte a grafikus felület jelentősen könnyebbé teheti a fejlesztési ágak létrehozását és összeillesztését.

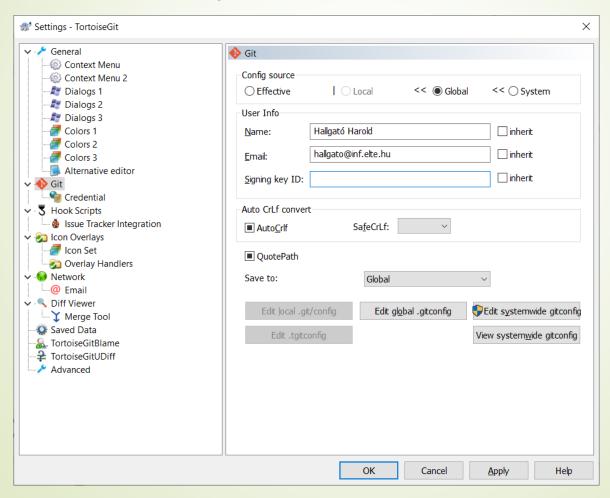
TortoiseGit: ütközések feloldása

 Különösen igaz ez az egyesítéskor fellépő konfliktusok feloldására, ahol egy összevető nézet segíti a munkát.

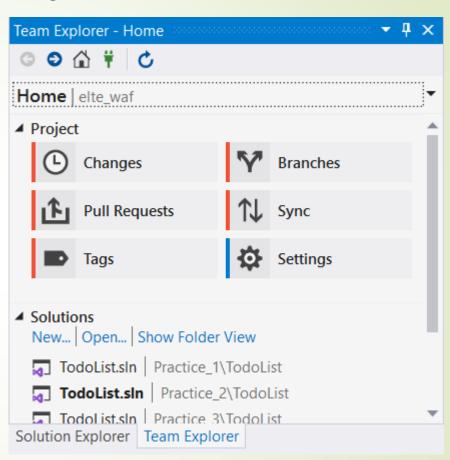
TortoiseGit: beállítások

TortoiseGit -> Settings menüpont alatt szerkeszthetjük a beállításokat is, pl. a felhasználó nevét és email címét.

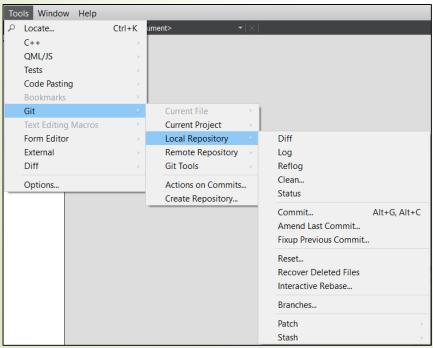
Támogatás integrált fejlesztőkörnyezetekben

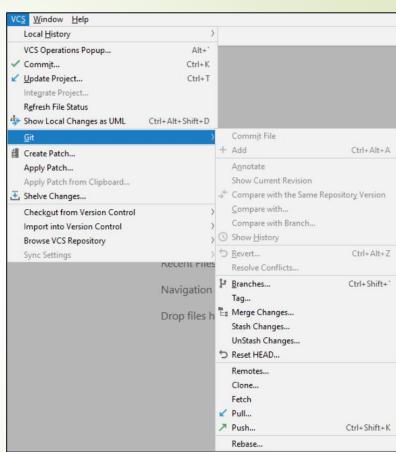
- A legtöbb modern integrált fejlesztőkörnyezet (IDE) beépített támogatást nyújt a verziókezelésre.
 - Részben éppen emiatt nevezzük integrált környezetnek őket.
 - Így nem szükséges különféle alkalmazások kontextusai között váltogatni.
- Visual Studio esetében a verziókezelő funkciókat a Team Explorer menüpont alatt találjuk.

Támogatás integrált fejlesztőkörnyezetekben

- JetBrains CLion a funkciókat a VCS (version control system) menüpont alatt találjuk.
- QtCreator programban ugyanez a Tools -> Git menüpont alatt érhető el.

Mely fájlokat érdemes verziókezelés alá vonni?

- A Git verziókezelő rendszer a szöveges állományok, így tipikusan a forráskód fájlok változáskezelésében hatékony.
 Elsődlegesen a projekt forráskódját érdemes benne elhelyezni.
- Egy általános szoftver projekt esetén nem érdemes verziókezelés alá vonni:
 - fordítás során előálló köztes tárgykódot vagy a végső bináris állományokat, mert újból előállíthatóak, folyamatosan változnak és ütközéseket okoznak.
 - fejlesztő eszközök személyes beállításait (pl. Visual Studio esetén a .vs/vagy Netbeans esetén a nbproject/private/ könyvtárak), amelyek felhasználónként eltérőek.
 - nagy méretű bináris állományokat (pl. videók, nagy méretű képek), amelyek kezelésében a Git nem hatékony. Bár a Git tárolók mérete jól skálázható, egy könnyen kezelhető repository mérete az 1-2 GB-os méretet nem haladja meg.

Fájlok kivonása a verziókezelés alól

- Verziókezelés alá kizárólag azok a fájlok kerülnek, amelyeket kifejezetten hozzáadunk (git add).
- Az esetleges véletlen hozzáadást elkerülendő megjelölhetjük azokat a fájlokat és könyvtárakat, amelyeket mellőzni szeretnénk.
 - A mellőzendő állományokat egy speciális .gitignore elnevezésű állományban adhatjuk meg
 - Ezt a fájlt érdemes verziókezelés alá is vonni, hogy a fejlesztők között egységes legyen a beállítás.
- A .gitignore minden sorában egy illeszkedési mintát adhatunk meg, hogy mely fájlokat akarjuk kizárni a verziókezelés alól.
 - A beállítás tranzitívan vonatkozik az alkönyvtárakra is, így gyakran elegendő lehet egyetlen .gitignore fájl létrehozása a projekt gyökér- könyvtárában.

Git: .gitignore minták

Minta	Illeszkedés	Leírás
program.exe	/program.exe /bin/program.exe	Minden program.exe fájlra illeszkedés.
/program.exe	/program.exe de nem: /bin/program.exe	Az adott könyvtárszinten lévő program.exe fájlra illeszkedés.
*.exe	/program.exe /bin/main.exe	Minden exe kiterjesztésű fájlra illeszkedés.
bin/	/bin/ /project/bin/ de nem: /logs/bin (fájl)	Minden bin könyvtárra illeszkedés (de bin nevű fájlokra nem!)
/bin/*.exe	/bin/program.exe /bin/main.exe de nem: /bin/program.dll /project/bin/program.exe	Az adott könyvtárban lévő bin könyvtárban lévő összes exe kiterjesztésű fájlra illeszkedés.

Git: .gitignore minták

Minta	Illeszkedés	Leírás
*.log !important.log	/application.log /logs/application.log de nem: /logs/important.log	Az összes log kiterjesztésű fájlra illeszkedés, kivéve, ha a fájl neve important.log .
logs/**/*.log	/logs/application.log /logs/runtime/main/01.log /project/logs/deploy.log de nem: /runtime.log	Minden olyan log kiterjesztésű fájlra illeszkedés, amely egy logs könyvtár alatt helyezkedik el (tetszőleges mélységben).

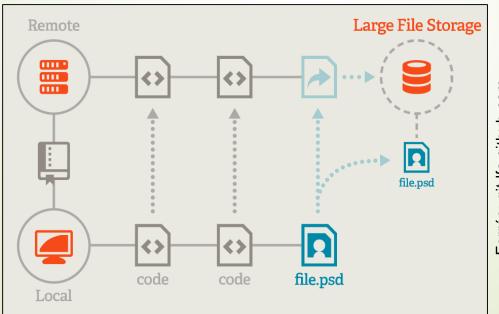
- Számos programozási nyelvhez és IDE-hez érhető el általános esetekre megfelelő .gitignore állomány a GitHub-on, ezekből vagy ezek kombinációjából jó ötlet kiindulni.
 - URL: https://github.com/github/gitignore

Nagy erőforrás állományok verziókezelése

- A nagy méretű videó, kép és hang erőforrás állományok hatékony kezelése körültekintést igényel.
 - A nagy méretű bináris állományok változásainak kezelésében a Git kevésbé hatékony.
 - Jelentősen megnöveli a tároló helyi másolatának lekéréséhez szükséges hálózati forgalmat (git clone).
 - Egy fejlesztőcsapatban a programozóknak nem feltétlenül van szükségük a fejlesztéshez a designerek által készített assetekre.
- Ezért a nagy méretű bináris erőforrás állományokat még akkor sem feltétlenül érdemes a Git tárolóban elhelyezni, ha amúgy ritkán változnak.

Git Large File Storage

- A nagy méretű bináris állományok kezelése a Git Large File Storage (Git LFS) segítéségével oldható meg.
 - A nagy méretű bináris állományokat egy hivatkozással helyettesíti és magukat a fájlokat egy másik (akár távoli) szerveren tárolja.
 - Így a Git tárolónk mérete kezelhető marad.

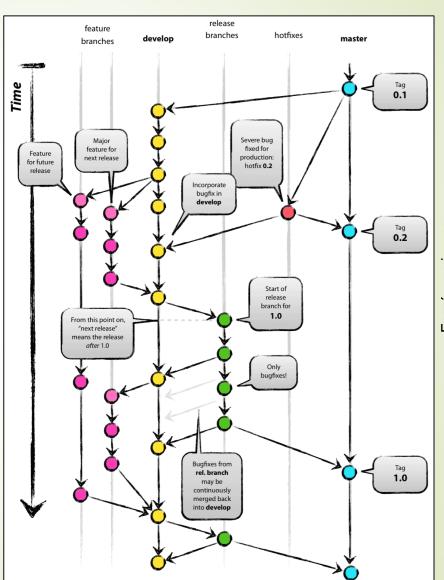
Forrás: git-lfs.github.com

Git Large File Storage

- A <u>szofttech.inf.elte.hu</u> GitLab szerver támogatja a Git LFS-t.
- Használatához csak a kliens gépekre (saját gépetek) is szükséges a Git LFS telepítése.
 - Letöltés: https://git-lfs.github.com/
 - Használat: https://docs.gitlab.com/ee/administration/lfs/manage_large_binaries_with_git_lfs.html

Gitflow feature branching model

- Fő fejlesztési ágak:
 - master
 - develop
- Támogató ágak:
 - feature branches
 - release branches
 - hotfix branches

Forrás: nvie.com